

Младен Сингер и Љиљана Микшај-Тодоровић, ДЕЛИНКВЕНЦИЈА МЛАДИХ, Глобус, УСИЗ социјалне заштите града Загреба, Факултет за дефектологију Свеучилишта у Загребу, Загреб, 1989.

Раџ је подељен на четири велике целине, од којих се прва односи на особине личности, друга на делинквенцију деце и малолетника, трећа на исти начин обрађује делинквентно понашање млађих пунолетних особа, док се четврта целина односи на могућност превенције друштвено неприхватљивог понашања лица узраста о којима је било речи у претходним поглављима.

На питање јесу ли преступници по свом биопсихичком устројству посебан тип личности, аутори дају позитиван одговор. Те особе имају дијагностициране психичке и физичке сметње, друже се с асоцијалним особама, агресивни су на јавном месту и према особама са којима живе, прекомерно пију алкохол и склони су промискуитету, и добрим делом су неспособни за војску. Иначе, познати, констатовани криминалитет у СР Хрватској је у раздобљу од 10 година (78—87) осетно порастао што се посебно констатује у Загребу и околини као и у далматинској регији, док је извесно опадање уочљиво за подручје истарског приморја, средње Хрватске и Славоније. Највећи пораст је на подручју окружних судова Загреба, Дубровника, Задра и Сиска, а најмањи Госпића, Шибеника, Славонске Пожеге и Ријеке.

Код феноменологије малолетничког криминалитета истиче се да је општи карактер извршених дела жеља за истицањем, уважавањем, самопотврђивањем, искушавањем својих снага, пустиловност, инат, освета родитељима, а често су у питању дела код којих преовлађује спретност, снага, акција. Преовлађују мушкарци којих је 91%. Најзаступљенији су тзв. старији малолетници којих је 38,4%. Но констатује се пораст женског криминалитета што је тенденција која постоји и у другим земљама и везана је за друштвене токове изједначавања друштвене улоге полова. Малолетнице ипак чине кривична дела мањег интензитета и друштвене опасности од мушкараца. Женски малолетни делинквенти чешће но мушкарци потичу из породица социјално поремећених структура. Мушкарци, насупротив томе, знатно чешће потичу из породица са бољим, чак високим социјалним статусом. Као криминоген фактор слаби економски услови живљења, огледају се у томе што у сиромашним условима жене остају непросвећене, на ниском образовном нивоу, што утиче на стварање примитивних особина и навика, изопачених схватања и предрасуда, нетрпељивости, склоности ка алкохолизму што онда са своје стране проузрокује криминалитет.

Резултати истраживања недвосмислено говоре о преовладавању имовинског криминалитета јер је 4/5 дела која изврше малолетници тог карактера. Незнатно је учешће сексуалних и крвних деликата. Ипак то није подједнако распрострањено међу свим старосним категоријама малолетника. Међу децом има свега 8% оних који ниоу извршили имовинско кривично дело, међу млађим малолетницима таквих је 12%, а међу старијим малолетницима 22%. Ради се обично о крађама, ситним крађама новца, вредних предмета и сл. од родитеља, родбине, комшија, зналица, другова из школе а нарочито у робним кућама и самопослугама. Тешке крађе се врше проваљивањем киоска, продавница, радионица, складишта и аутомобила а ређе станова. Све ово је од значаја

јер је већина криминалаца од каријере своју криминалну делатност започела пре 18. године живота па и пре четрнаесте. Када су у питању кривична дела против живота и тела, преовлађују лаке телесне повреде, оне тежег карактера су ретке а најређе је кривично дело убиства. Малолетнице се јављају међу убицама два и по пута учесталије него у укупном узорку малолетних починилаца кривичних дела против живота и тела, и око седам пута више него међу починиоцима тешке телесне повреде. И за мушке и женске починиоце кривичног дела убиства аутори констатују да се ради о тзв. ситуацијским делинквентима. Дакле, не ради се о друштвено опасним, патолошким и на лишавање живота других усмереним личностима. Они личе на безброј других малолетника који никад у животу неће бити асоцијални а камоли убице.

Заједништво приликом вршења кривичних дела је према резултатима истраживања нешто што карактерише малолетнички криминалитет. Малолетници нису склони да врше кривична дела сами и ту долази до изражаја главна мотивација малолетних делинквената, жеља за заједничким стицањем искуства, искушавањем снаге и одважности, жеља за самопотврђивањем кроз опасне и узбудљиве ситуације, стицањем статуса у групи и осећањем припадности групи вршњака. Те групе су обично генерацијске а када су у питању старије особе оне обично имају до 23 године. Млађи узраст повлачи ређе самостално извршавање кривичних дела. Девојке су, међутим, потпуно несклоне вршењу кривичних дела у групи, тј. чешће су самостални извршиоци. Може се још констатовати да што је теже кривично дело, то је мањи проценат починилаца који су га извршили у саучесништву. Саучесништво је, иначе, најчешћи начин вршења имовинских деликата који се готово два и по пута чешће чине на тај начин него друга дела.

Сматра се да су повратници најтврдокорнија група унутар криминалне популације неке земље. То су делинквенти из навике којима живот протиче првенствено у сукобу са друштвеним нормама понашања. Познат је податак да већина тих мултирецидивиста потиче од лица који су у сукоб са законом дошла пре 18. године живота. Међутим, самих малолетних рецидивиста нема много, с тим што је учешће девојака осуђених више пута, два пута мање међу рецидивистима него нерцидивистима. Интензитет вршења кривичних дела од стране деце и малолетника је такође низак јер око 4,5 свих окривљених лица млађих од 18 година извршило је само једно дело, 10% два, а само 8% три и више дела. Сматра се да је то стога што деца и малолетници обично буду откривени већ после првог дела и разним мерама се онемогуће у даљем сличном понашању.

Код већине малолетних делинквената аутор констатује одређене проблеме у васпитном процесу. Приличан је број родитеља који услед недостатка времена и недовољног познавања потреба детета често чине грешке које се испољавају као претерана строгост или, пак, попустљивост, васпитна равнодушност, претпостављање једног детета другом, искоришћавање деце, нервозно понашање родитеља и слични поступци. То су обично породице са ниском школском спремом оба родитеља, досељене из села у град. Због слабе образованости, нерешеног стамбеног питања или несналажења у новој средини остају на маргинама друштва. Налазе се на друштвено деградираном положају јер на сваком кораку доживљавају понижење своје личности и свог достојанства, па стога немају разлога да своје понашање одржавају унутар закона. Сиромаштво и беда изазивају забринутост, деморализацију и очајање оних који су у таквој ситуацији, слабећи им телесну снагу и здравље, срозавајући духовни и друштвеноетички ниво њихове личности. Таква породица живи без плана и перспективе, од данас до сутра, притиснута економском нуждом, деца су упадљиво лоше обучена и неухрањена, неретко изложена злостављању и нередовно похађају школу. Аутори такође на више места констатују да нема ничег поразнијег за децу од лошег међусобног односа родитеља. Међусобна нетрпљивост, непоштовање, омаловажавање, међусобне свађе и тучњаве и сличне појаве, остављају поразне последице на младе. Пре свега, често се одају скитњини што је последица неиздрживог стања у њиховим домовима. У

бесциљним лутањима наилазе на разне асоцијалне особе које их користе за своје циљеве. Сматра се, ипак, да су у најтежој ситуацији деца чији родитељи крше правне норме, односно, криминално се понашају. Дакле, целокупна атмосфера у породици зависи пре свега од односа међу родитељима.

Када су у питању млади пунолетници аутори констатују сличности и разлике. Пре свега повећава се учешће женских делинквената, даље, јавља се разноврсност кривичних дела, поред имовинских има доста саобраћајних деликата, кривичних дела против достојанства личности и морала. За мушкарце је типично дело учествовања у тучи у којој је неко изгубио живот а за жене злоупотреба службеног положаја и проневера. Расте број рецидивиста, нарочито код свих врста имовинских деликата где сада преовлађују тешка крађа, разбојништво, пљачка. Склоност ка вршењу кривичних дела у групи је остала, мада се јавља у мањем проценту него међу малолетницима. Проблеми са породицом и школом су готово идентични узрочници делинквентног понашања младих пунолетних особа, као и малолетника. Између њих постоји још једна веза. Наиме, више од једне трећине делинквената припадника категорије младих пунолетника започело је своју криминалну каријеру у малолетничком добу.

У примитивним друштвима младеначко раздобље означавало је крај детињства и улазак у свет одраслих уз потпуно стицање права и дужности одраслих. Дакле, анатомско-физиолошка и полна зрелост подударала се са психичком и друштвеном зрелошћу, што није случај са вршњацима савремених друштава који још дуго по физичком сазревању нису друштвено осамостаљени па самим тим ни психички зрели да прихвате одговорности зрелог доба. И процес школовања траје све дуже па тај период између дечјег и одраслог доба постаје све дужи, остављајући печат на целокупном каснијем животу човека. Реагујући на делинквентно понашање малолетника савремена друштва све више развијају превенцију на коју се ставља акценат много више но на репресивно деловање, на кривична дела малолетника. То уочавају и аутори па се безусловно слажемо са предлозима о потреби уочавања тзв. предделинквентног понашања младих које је иначе доста упадљива појава која би се одређеним добро организованим стручним радом кроз школе могла реализовати. Но, већи део програма који су изнели аутори „пати“ од свих могућих бољки сличних планова. Углавном се прилично застарелим речником политичког фразирања износе потребе за друштвеном бригом за младе нараштаје. Кључна улога се додељује превазвишним „сизовима“ који никад нису могли да одговоре захтевима друштва. Али, оцена последњег дела не би требало да буде оцена целе студије, јер је она на плану етиологије и феноменологије малолетничке делинквенције у потпуности испунила очекивања. Иако се истраживање односи на територију СР Хрватске, методолошки поступак и закључци изведени из тако добијених резултата универсализују проблематику до нивоа југословенских размера. Томе доприноси и стално коришћење узора ранијих истраживања која су вршена у другим деловима Југославије, нарочито у београдском Институту за криминолошка и социолошка истраживања, тако да се поређењем резултата који су слични, јасније оцртавају контуре феноменологије малолетничке делинквенције нашег савременог друштва. Може се коначно рећи да је најважнији део посла успешно сагледавање обима и карактеристика друштвено негативне појаве малолетничке делинквенције, по нашем мишљењу, у потпуности обављен. Јер, када се проблем једном правилно сагледа, онда је ствар и других фактора или изазов других ауторима да сходно актуелној друштвено-економској ситуацији и владајућим политичким условима, дефинишу нову, ефикаснију стратегију сузбијања малолетничке делинквенције, и нарочито, њеног прерастања у делинквенцију пунолетних лица.